

Seminarski rad

Banka: pojam, vrste, funkcije

Sadržaj

I Razvoj bankarskih poslova i banaka

II Pojam banke

III Opšta podela banaka

- Centralna i emisiona banka
- Depozitne (komercijalne) banke
- Univerzalne banke (banke opšteg tipa)
- Specijalizovane i granske banke
- Poslovne banke
- Štedno-kreditne o
- Poštanska štedionica

IV Funkcije banke

- Funkcije kreditnog posredovanja
- Funkcija novčanog izravnavanja
- Uslužna funkcija
- Preduzetnička funkcija

V Vrste bankarskih poslova

Aktivni bankarski poslovi

- ugovor o kreditu, lombard, relombard,
- eskont i
- reeskont.

Pasivni bankarski poslovi

- emisioni poslovi.
- izdavanje obveznica,
- izdavanje založnica.
- izdavanje blagajničkih zapisa.
- izdavanje potvrda o deponovanim sredstvima i
- ulog na štednju.

Neutralni bankarski poslovi

- ugovor o depozitu,
- ugovor o sefu
- devizni poslovi,
- klirinški poslovi i
- bankarske garancije.

I RAZVOJ BANKARSKIH POSLOVA I BANAKA

Prvi bankarski poslovi, kako se oni sa današnjeg stanovišta shvataju, nastali su već u ranim periodima razvoja ljudskog društva. Začeci ovih poslova mogu se istorijski pratiti još od 3000 godine pre nove ere, a sigurniji materijalni dokazi o vrsti i načinu razvoja bankarskih poslova, od VII veka pre nove ere. U periodu od VII do V veka pre naše ere, u Vavilonu su se pojavile privatne kuće koje su se bavile pretečom današnjih bankarskih poslova, poznati pod nazivom tezaurisanje, a ljudi koji su se njima bavili zvali su se "tezauri" (današnji pojam "tezaurisanje" podrazumeva povlačenje novca ili drugih vrednosti iz prometa). Ti prvi poslovi odnosili su se na organizovano sklanjanje odgovarajuće robe, obično žita i druge vrste sličnih proizvoda, na čuvanje. Primljenu robu tezauri su čuvali ili davali dalje u promet na određeni rok i uz odgovarajuće priznanice o deponovanim proizvodima koje su i same postojale predmet samostalnog finansijskog prometa za obračune i plaćanje.

U istom razdoblju u staroj Grčkoj bankarski poslovi se razvijaju u okviru čuvenih hramova, posebno hramova u Efesu na ostrvu Rodos. Pojavom kovanog novca na ovom tlu, počev od VI veka pre naše ere, koje je izdavao skoro svaki grad ili manja državica samostalno za svoje potrebe, javljaju se i prvi privatni menjači, koji su menjali novac jednog grada, odnosno države za novac druge države, ili su ga davali na zajam uz kamatu. Svoj posao oni su obavljali na trgu za stolom ili na klupi. Kako se sto na grčkom naziva "trapeza", to su oni dobili naziv "trapeziti", a u današnjem smislu reč "trapeza" označava banku.

U periodu postojanja Rimske imperije stižu se još povoljniji uslovi za razvoj novčanih transakcija i drugih finansijskih poslova. Lice koje se u Rimskoj imperiji bavi primanjem depozita i uloga, davanjem zajmova i posredovanjem u novčanom prometu, naziva se "argentarius". Njihovi poslovi se u velikoj meri odražavaju na razvoj privrednog života, ali uticaj "argemarijusa" na vlasti i državne poslove postojao je sve veći. Menjačke poslove obavljala su druga lica koja su se zvala "tiumulatori".

U ranom feudalizmu, paralelno sa odumiranjem trgovačkih poslova, zamirao je i razvoj

bankarskih poslova, odnosno banaka. U ovom periodu veći značaj još su imali samo menjački i emisijski poslovi. Mnoštvo moneta različitih vrsta koje se u tom periodu razvijaju sve više, iziskivale su postojanje samo menjačkih poslova. U istom periodu kreditni posao se javlja najvećim delom u obliku naturalnog kredita, da bi se tokom vremena sve više razvijao kao poseban novčani kreditni posao koji prati trgovačke transakcije. U okviru ovih poslova, u trgovačkom prometu širu primenu dobija menica (XIII vek - Italija), na osnovu koje se kao instrument plaćanja uspešno razvija međunarodni trgovački i novčani promet. Ovaj period je značajan i po prvim slučajevima "kvarenja novca", što se činilo odstupanjem u težini i sastavu plemenitih metala od kojih je kovan novac, a ispoljilo se u određenoj stopi inflacije koja je zasigurno siromašila široki krug vlasnika novčane imovine.

Bankarski poslovi ponovo oživljavaju u srednjevekovnoj Italiji, kada se bankarstvo razvija iz potrebe za stalnim kreditima i organizovaniji je i sigurniji platni promet. U XII veku naše ere u Italiji su se razvile preteče današnjih banaka, nazvane "montes". Prve bankarske institucije pojavljuju se kao komercijalne i emisijske banke, a među njima su kao prve najpoznatije Banka di Genove, osnovana 1320. godine i Sasa di Sant Georgio, osnovana 1407. godine. Ove banke bavile su se i žiro prometom, te se stoga smatraju i najstarijim pravima bankama u istoriji bankarstva. U ovom periodu razvila se i upotreba menica, koja je vrlo brzo postala važno i nezamenljivo sredstvo poslovnog prometa i kreditiranja. Takođe, amsterdamska banka uvela je u promet poseban knjižni novac, koji je pod nazivom "mark banco" predstavljao 8,5 g finog srebra.

Osnovi savremenog bankarstva postavljani su tokom XVIII i XIX veka, kada su osnovane velike bankarske institucije, koje su sopstvenim i tuđim sredstvima postale važan faktor razvoja privrede i prometa, ne samo u zemljama gde su se ove banke razvile, nego i u međunarodnim odnosima. Među njima su, svakako, najpoznatije; Sverigen Riskbank, osnovana u Švedskoj 1668. godine, Bank of England, osnovana u Engleskoj 1694. godine itd. U Srbiji prva banka osnovana je 1862. godine, pod nazivom Uprava fondova, koja je kasnije prešla u Državnu hipotekarnu banku, a od 1883. godine poslovala je kao Privilegovana Narodna banka Kraljevine Srbije.

II POJAM BANKE

U reprodukciji privrede jedne države postojanje novca i mogućnosti kreditiranja predstavljaju bitne činioce. U kontekstu ovog kruga, banke imaju posebno mesto i ulogu jer su specijalizovane institucije, čija je osnovna funkcija da privredu i njenu reprodukciju snabdevaju potrebnom količinom i novca i kredita. Stoga je bankarstvo u celini kao specifična privredna delatnost određena vrstom i sadržinom bankarskih poslova. Po odredbama Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama, banka se osniva kao akcionarsko društvo, ugovorom o osnivanju i obezbeđenjem sredstava za osnivački kapital banke. Druga finansijska organizacija, izuzev Štedno-kreditnih zadruga, osniva se kao akcionarsko društvo, ugovorom o osnivanju i obezbeđenjem sredstava u osnivački kapital.

Banke i druge finansijske organizacije su pravna lica. Banku mogu da osnuju domaća i strana pravna i fizička lica. Banku mogu da osnuju najmanje dva osnivača. Strana lica mogu da osnuju banku pod uslovima uzajamnosti.

Ugovorom o osnivanju banke utvrđuju se naročito:

- naziv i sedište osnivača banke;
- naziv i sedište banke;
- iznos ukupnog osnivačkog kapitala banke u novčanom i nenovčanom obliku, kao i udeo svakog osnivača u tom kapitalu;
- rok do koga su osnivači banke dužni da uplate i prenesu novčana i nenovčana sredstva u osnivački kapital banke;
- prava, obaveze i odgovornosti osnivača banke za obaveze banke;
- uslovi za sticanje i prestanak prava osnivača;
- poslovi koje banka obavlja;
- način raspoređivanja dela dobiti na osnivače banke;
- način snošenja rizika i pokrića gubitaka banke;
- uslovi i način povećanja osnivačkog kapitala i rezervi banke;
- način rešavanja sporova među osnivačima banke;
- uslovi za prestanak rada banke ako ne postoji ekonomski interes;
- način odlučivanja o statusnim promenama banke i prava osnivača banke u slučaju statusnih promena banke.

Osnivači banke obezbeđuju sredstva za osnivački kapital, koja mogu da budu u novčanom i nenovčanom obliku (zgrade, opreme i druga sredstva). Novčani deo osnivačkog kapitala banke ne može da bude manji od milion i pet stotina hiljada SAD dolara u dinarskoj protivrednosti, po kursu na dan uplate sredstava.

Banka samostalno obavlja delatnost, radi ostvarivanja dobiti. Banka se može baviti depozitnim, kreditnim i drugim bankarskim poslovima u zemlji, i to:

- primanjem svih vrsta novčanih depozita;
- davanjem i uzimanjem kredita;
- deviznim, devizno-valutnim i menjačkim poslovima;
- izdavanjem hartija od vrednosti i novčanih kartica;
- čuvanjem sredstava i hartija od vrednosti i upravljanjem njima;
- kupovinom i prodajom hartija od vrednosti;

- izdavanjem jemstva, garancija i drugih oblika jemstva;
- poslovima platnog prometa.

III OPŠTA PODELA BANAKA

Zavisno od poslovne aktivnosti i sadržine konkretnih poslova kojima se neka banka pretežno bavi, moguće je banke razvrstati na više tipova (vrsta), ali su sledeći tipovi bankarskih i drugih finansijskih institucija najčešće u okviru bankarskog poslovanja:

- centralna ili emisiona banka
- depozitne banke (komercijalne banke);
- univerzalne banke (komercijalne banke);
- specijalizovane i granske banke;
- poslovne banke;
- štedno-kreditne organizacije zadruge i štedno-kreditne službe
- ostale bankarske i finansijske institucije (konzorcijumi, ustanove osiguranja, fondova i dr.);
- međunarodne i regionalne banke i međunarodne finansijske organizacije.

Banke mogu da se razvrstavaju i prema drugim kriterijumima, na primer prema:

- ročnosti odobrenih kredita, banke se mogu razvrstati na banke koje se bave odobravanjem kratkoročnih, srednjoročnih dugoročnih ili investicionih kredita;
- pravnoj formi, banke se razvrstavaju na; inokosne ili jednovlasničke banke, banke u vidu društava sa ograničenim jemstvom, u vidu akcionarskih društava, u vidu zadruga

i u vidu javno-pravnih ustanova;

- regionalnom rasporedu, banke se razvrstavaju na: lokalne (mesne), oblasne (regionalne) i savezne banke

Ako neka od banaka u okviru svoje bankarske aktivnosti pokriva celu kreditno-monetarnu sferu i svo bankarsko poslovanje, tada se ta banka naziva monbanka.

Centralna i emisiona banka prema svom poslovnom obeležju jeste jedinstvena emisiona banka, ili banka banaka. Njena uloga, funkcija i odgovornost u oblasti kreditno-monetarne, emisije i devizne politike i regulisanja novčane mase u opticaju, proizilaze iz prava i ovlašćenja koje država zakonom prenosi na nju kao monetarnu instituciju te države. Osnovno pravo ove centralne monetarne institucije jeste da određuje ukupnost odnosa u kreditno-monetarnoj sferi države. Stoga, ovakva institucija ima obeležje nacionalne banke, pa se, po pravilu, pripadnost određenoj državi ističe u njenom nazivu.

U Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore nije bilo centralne banke. Svaka država članica imala je svoju centralnu banku.

Depozitne (komercijalne) banke su najrasprostranjeniji oblik bankarskog organizovanja, sa primarnim poslom da pribavljaju sredstva iz depozita i uloga na štednju, i da ih usmeravaju za određene komercijalne aranžmane (kredite) privrednih subjekata. Stoga se ove bankarske institucije i nazivaju komercijalnim bankama.

Ove banke su, po pravilu, organizovane kao institucije ili su u sastavu bankarskih asocijacija-holding banaka. Depozitna (komercijalna) banka je osnovni subjekt preko kojeg Narodna banka sprovodi mere regulisanja emisije, kreditno-monetarne i devizne politike. Depozitne (komercijalne) banke mogu da obavljaju i druge bankarske poslove, kao što su:

- devizni, devizno-valutni i menjački poslovi;
- izdavanje hartija od vrednosti i novčanih kartica (emisioni posao);
- čuvanje sredstava i hartija od vrednosti;

- kupovanje i prodaja hartija od vrednosti;
- izdavanje garancija i drugih oblika jemstva (garancijski posao):
- poslovi platnog prometa (u skladu sa zakonom).

Univerzalne banke (banke opšteg tipa) bave se svim poslovima iz oblasti bankarskog poslovanja u obimu i širini samom veličinom banke i njenim potencijalom. I kod od ovih banaka depozitni posao predstavlja primarni bankarski posao za koji se vezuju i svi drugi bankarski poslovi u određenoj veličini.

Specijalizovane i granske banke bave se samo pojedinim vrstama bankarskih poslova sa svim obeležjima poslovne specijalizacije. U ovoj grupi banaka posebno se razlikuju banke koje se bave: investicionim poslovima, izvoznim poslovima, uvoznim poslovima, deviznim poslovima, poslovima hartija od vrednosti i drugim specijalizovanim bankarskim poslovima.

Slično specijalizovanim bankama, i granske banke obavljaju sve ili samo neke bankarske poslove za potrebe pojedinih delatnosti, privrednih grana, za određenu proizvodnu grupaciju preduzeća ili njihovo udruženje, odnosno asocijaciju. Ove banke se kod nas obično poznaju po atributima: 'investiciona', 'privredna', 'izvozna' i sl.

Poslovne banke se, po pravilu, razvijaju u zemljama tržišne ekonomije i najčešće se bave kreditiranjem razvoja na osnovu depozita sa drugim rokom.

Štedno-kreditne organizacije po svojoj osnovnoj društvenoj ulozi pripadaju krugu bankarskih i finansijskih institucija, iako ne ispunjavaju primarni uslov bankarske aktivnosti kreiranja novčanih sredstava. U zavisnosti od postavljenih ciljeva i struktura poslova koje će obavljati štedno-kreditna organizacija, kao oblici organizovanja se pojavljuju ;

- poštanska štedionica,
- štedionica,
- štedno-kreditna organizacija i
- štedno-kreditna zadruga.

Poštanska štedionica ima osnovnu funkciju prikupljanja slobodnih novčanih sredstava stanovništva, njihovog čuvanja i kasnijih vraćanja kao štednih uloga.

Poštansku štedionicu u Srbiji, u skladu sa zakonom, osnivaju poštanska preduzeća, uz obezbeđenje osnivačkog kapitala u visini od 1.500.000 SAD dolara u dinarskoj protivrednosti, po kursu na dan uplate tih sredstava.

Poštanska štedionica obavlja sledeće poslove:

- prikuplja dinarske i devizne štedne uloge fizičkih lica, vodi tekuće račune, žiro račune i devizne račune fizičkih lica i obavlja platni promet za fizička lica;
- daje kredite;
- izdaje hartije od vrednosti i novčane kartice (emisioni posao);
- kupuje i prodaje hartije od vrednosti;

- čuva sredstva i hartije od vrednosti i upravlja njima;
- otkupljuje bankarske i putničke čekove;
- naplaćuje hartije od vrednosti u drugim zemljama;
- obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom.

Štedionica se smatra finansijskom organizacijom koja prikuplja dinarske i devizne štedne uloge i depozite i na osnovu njih odobrava kredite svim fizičkim licima koja za tim imaju potrebu, u skladu sa zakonom.

Štedionica se može osnovati ako osnivači (građani, institucije koje se bave stanovništvom, mesne zajednice i druga društveno-pravna lica) obezbede novčani deo osnivačkog kapitala koji ne može da bude manji od 600.000

SAD

dolara

u dinarskoj protivvrednosti, po

kursu

na

dan

uplate tih sredstava.

Sredstva koja štedionica ne iskoristi za davanje kredita fizičkim licima može da koristi i za davanje kredita pravnim licima za potrebe razvoja preduzetništva, stambene izgradnje i komunalne delatnosti.

Štedno-kreditnu organizaciju mogu da osnuju pravna lica koja su organizovana za obavljanje delatnosti i usluga, i međusobno su povezana u privređivanju, uz obezbeđenje osnivačkog uloga u visini koji ne može da bude manji od 400.000 SAD dolara u dinarskoj protivvrednosti, po kursu na dan uplate tih sredstava.

Štedno-kreditna organizacija obavlja sledeće poslove:

- prikuplja sredstva za finansiranje prometa određene robe i usluga u okviru delatnosti njenih osnivača;
- prikuplja dinarske štedne uloge radnika zaposlenih u pravnim licima koje su je osnovale;
- daje i uzima kredite za račun njenih osnivača;
- obavlja platni promet u skladu sa zakonom.

Štedno-kreditnu zadrugu mogu da osnuju zemljoradničke, zanatske, stambene i druge zadruge, kao i pravna i fizička lica - članovi zadruga, uz obezbeđenje osnivačkog kapitala koji ne može da bude manji od 400.000 SAD dolara u dinarskoj protivvrednosti, po kursu na dan uplate tih sredstava.

Štedno-kreditna zadruga osniva se ugovorom ako je osnivaju dva ili više osnivača, odnosno odlukom o osnivanju ukoliko je osniva jedno pravno lice.

Poslovi Štedno-kreditne zadruga su:

- prikuplja dinarske namenske štedne uloge i depozite fizičkih lica,
- daje i uzima kredite u okviru delatnosti njenih osnivača,
- obavlja platni promet u skladu sa zakonom,
- obavlja određene bankarske poslove predviđene saveznim zakonom.

Ostale bankarske i finansijske institucije su usko specijalizovane institucije, čija je zajednička karakteristika da raspolazu, koriste i usmeravaju znatna finansijska sredstva sa kojima se pojavljuju na finansijskom tržištu. Ove institucije, iako nemaju odlučujuću funkciju u finansijskom mehanizmu jedne države, ipak dopunjuju celinu finansijske infrastrukture, koja je

kao raznovrsna upravo i neophodna privredi i stanovništvu.

Među ovim institucijama, kao najpoznatije mogu se navesti:

- novčane i robne berze;
- stambene i druge zadruge koje se bave i kreditiranjem;
- fondovi penzijskog i socijalnog osiguranja, kao i specijalizovani drugi javni i društveni fondovi;
- ustanove koje se bave osiguranjem i reosiguranjem imovine i lica;
- poslovi korporacije za plasiranje novca i kapitala;
- ustanove koje se bave poslovima lizinga i kliringa;
- ustanove koje se bave forftling i faktoring poslovima;
- ostale pomoćne finansijske organizacije (menjačnice, agencije. komisionari, posredničke ustanove i sl.).

IV FUNKCIJE BANKE

- Funkcije kreditnog posredovanja
- Funkcija novčanog izravnavanja
- Uslužna funkcija
- Preduzetnička funkcija

Funkcije kreditnog posredovanja

Prva i najvažnija funkcija banke je posredovanje u kreditiranju, tako što na jednoj strani banka uzima kredite (od CB i drugih poslovnih banaka ili novac po osnovu depozita i uloga na štednju), a na drugoj strani prikupljeni novac daje u obliku kredita klijentima. Posrednička funkcija banke u kreditiranju se jasno i u potpunosti odlikava u njenom bilansu. Depozitni poslovi po kojima je banka preuzela tuđi novac se vrednosno iskazuju u pasivi, a kreditni u aktivi bančinog bilansa.

Razlika između kamata koje banka daje po depozitnim poslovima svojim klijentima i kamata koje od klijenata naplaćuju po kreditnim poslovima (tzv. negativne i pozitivne ili pasivne i aktivne kamate) se naziva kamatna marža i predstavlja bitan deo prihoda tj. dobiti banke.

Funkcija novčanog izravnavanja

Svojim posredovanjem banke deluju izravnavajuće između tražilaca novca ne samo u finansijskom već i u prostornom i vremenskom smislu reči.

Uslužna funkcija

Banka obavlja i raznovrsne uslužne poslove za svoje klijente gde se ona ne javlja ni u ulozi dužnika ni u ulozi poverioca već naprosto pruža određene korisne usluge svojim klijentima, kao što su usluge u obavljanju platnog prometa ali i druge usluge neutralnog karaktera, kao što su: menjački poslovi, poslovi čuvanja poverenog novca te funkcija posredovanja u platnom prometu.

Preduzetnička funkcija

Banka se pojavljuje kao i drugi trgovci pa obavlja i sopstvene poslove na osnovu kojih može dodatno da zaradi kao što su poslovi kupovine i prodaje efekata na berzi i u vanberzanskom prometu, kupovine i prodaje deviza, emisioni poslovi za sopstveni račun itd.

KOMPLETAN RAD MOZETE SKINUTI SA OVOG LINKA: [download](#)

MATURSKIRADOVI.NET - *Vaš oslonac za lakše školovanje*